

בטלה יוצרת: למה יהודים מתבטלים מהעבודה לאורך שביעית מהחיים?

בחור מוכשר סיים את לימודי ההנדסה בטכניון והגיע לראיון עבודה. כשהוא נשאל מה הציפיות שלו לגבי השכר, השיב בשחצנות כי יהיה מוכן להתחיל עם שכר בסיס של שלושים אלף שקל בחודש, ואחרי שנתיים יבחן אם להמשיך הלאה בחברה.

"תראה, השיב המראיין, אתה לוקח את עצמך בקלות מדי. בחור כמוך יכול לדרוש חופשה שנתית בת חמישה שבועות, קרן פנסיה בגובה חמישים אחוז מהמשכורת ורכב ליסינג יוקרתי כולל דלקן לשנתיים".

- "וואו, אתה צוחק איתי", הגיב הצעיר. – "נכון, אבל אתה התחלת..."

אנחנו חיים בדור שמקדש את התעסוקה. התפיסה הרווחת היא שאדם בעל ערך הוא זה שעובד, יוצר ומפרנס את המשפחה. גם ההגדרה של אדם בריא מבחינה פסיכולוגית היא כזה שמסוגל לעבוד ולאהוב, לעבוד ולנהל משפחה. והאמת היא שזה נכון פי כמה לפי התפיסה היהודית: דומה שאין עוד דת או אידיאולוגיה בעולם שמקדשת את התעסוקה כמו התורה. התפיסה התורנית שנראה לקמן היא שהעבודה היא לא פרנסה, לא מקצוע, היא טעם החיים. היא סוד האושר, הבריאות ואריכות הימים.

וכאן עולה שאלה גדולה שאמורה להטריד כל יהודי במהלך חייו: מדוע בונה התורה מנגנון כזה שיום אחד בשבוע **אסור לעבוד**? אותה תורה שמעודדת כל כך את היצירה, קובעת שיום אחד אסור ליצור. יהודי הוא זה שמעביר שביעית מחייו בבטלה ואינו משתכר ועושה דבר יצרני. והשאלה היא מה הערך של השביתה? מדוע לוקחת התורה מעם שלם את האפשרות להתפרנס ולהרוויח עוד יום בשבוע?

נבחן תחילה את תפיסת התורה לגבי יתרונות העבודה. במדינות העולם ישנן שתי גישות בנושא **הפרישה לפנסיה**: המדיניות בארץ ובמדינות נוספות היא "פנסיה כפויה לפי גיל". כאשר מגיע העובד לגיל פנסיה הוא מוכרח לפרוש מעבודתו. זה לא משנה מה מצבו התפקודי, אם הוא בריא כמו בגיל 18 או לא, בגיל הפנסיה הוא מפנה את מקומו. אחד ההגיונות בכך הם שהעולם שייך לצעירים. השוק הוא דינמי ומשתנה ללא הרף וחשוב להכניס עובדים צעירים שפתוחים לטכנולוגיות ולידע חדש.

מנגד, הגישה בארצות הברית, באוסטרליה ועוד היא מתחשבת בעובד המבוגר והבחירה בידיו. בהגיע העובד לגיל פנסיה הוא זכאי לבחור לפרוש ולקחת את כספי הפנסיה שנצברו עבורו, אך רשאי להמשיך לעבוד הלאה ומדי שנה עובר בדיקות רפואיות ופורש בהתאם למצבו התפקודי. תומכי הגישה הזו טוענים כי חוק הפרישה הוא ארכאי ואינו רלוונטי בימינו. הוא נוצר בקיסרות הגרמנית בשנת 1889, כאשר תוחלת החיים עמדה על גיל 50 ורוב העובדים לא הגיעו לגיל פרישה. כיום, תוחלת החיים במדינות המתקדמות מתקרבת לגיל 85 וכך יוצא שעובדים נזרקים מהעבודה באמצע החיים כשהם בשיא כושרם הגופני ומאבדים את כבודם ואת סדר היום שלהם.

ואולם גישת התורה היא קיצונית הרבה יותר. לפי הגישה היהודית אין מושג כזה של פרישה מעבודה. יהודי לא מסיים תפקיד, הוא לא גומר מסלול. בהגיע העובד לגיל פנסיה הוא **עובר לעבודה אחרת, קלה המתאימה לגילו**, כדי שיוכל להמשיך לעבוד עד הרגע האחרון שמסוגל לכך.

כך קובעת התורה בפרשת בהעלותך לגבי הלויים שעובדים במלאכת משא המשכן ומוכרחים לפרוש מהמלאכה הפיזית המייגעת בגיל חמישים:

1. במדבר ח: ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה... ושרת את אחיו באהל מועד לשמר משמרת.

הלוי לא מפסיק לעבוד, אלא עובר **הסבה לתפקיד אחר בתוך המערכת**. הוא עוזב את משא הכלים שאינו מתאים אחרי גיל 50 ועובר להדריך את הצעירים ולהוות עבורם מקור של השראה. כך דברי המשנה באבות: "בן חמישים לעצה" ומבאר הברטנורא שהכוונה היא למעבר הלויים המבוגרים למתן עצה לצעירים. כמו כן הוא ממשיך לעבוד בתור שוער, עבודה שמתאימה לבני הגיל המבוגר.

רמב"ם כלי המקדש ג,ח: וזה [הפרישה הכפויה] אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש [המשכן] ממקום למקום ואינו מצווה נוהגת לדורות. אבל לדורות אין הלוי נפסל בגיל ... אלא בקול, כשיתקלקל קולו מרוב זקנה [לפי תפקוד אישי]... ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים.

והתפיסה הזו לגבי חשיבות המלאכה, אינה נוגעת רק למלאכת המשכן, אלא לכל עבודה באשר היא. נשים לב שבכל פעם שמצווה התורה על השבת, מקפידה להקדים את חובת העבודה ביום חול:

אבות דרבי נתן כא: גדולה היא מלאכה שכשם שנצטוו ישראל על השבת, כך נצטוו על המלאכה, שנאמר: 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך'. שם כא: שמעיה אומר 'אהוב את המלאכה' - מלמד שיהא אדם אוהב את המלאכה [מעריך ומבין את חשיבותה] ... רבי יהודה בן בתירא אומר: מי שאין לו מלאכה לעשות [כגון שפרש מהעבודה] מה יעשה? אם יש לו חצר חרבה או שדה חרבה, ילך ויתעסק בה [ובלבד שלא יישב בטל]... ר' טרפון אומר: אין אדם מת אלא מתוך הבטלה.

וכאן עולה השאלה לגבי השבת, מדוע מצווה התורה את ההיפך הגמור ובמשך שביעית מהחיים אסור לעבוד? לא רק האדם הבודד מתבטל מיצרנות, אלא כל האומה היהודית מבטלת שביעית מחייה ואינה מרוויחה ומשתכרת? והשאלה הפשוטה היא מה חשיבות הבטלה, של אי העבודה?

אפשר לדון בשאלה הזו בפרשיות רבות בהן מוזכרת מצוות השבת, אבל התמיהה מגיע לשיא בפרשתנו. משום שכאן מלמדת התורה שחובת השביתה גדולה אפילו מבניית המשכן. זה לא רק שהשבת דוחה את מלאכת החולין, אלא אפילו מלאכת שמים, בניית הבית לה' נדחית מפני השבת.

זה קרה בעיצומו של יום הכיפורים, העשירי בתשרי, ודמותו של משה נראתה בענן. משה ירד מהשמיים ובידיו הפתעה אדירה: הלוחות השניות שניתנו שוב מידי של הקב"ה כאות למחילה על חטא העגל. למחרת היום, כינס משה את העם ובפיו בשורה עוד יותר מהממת: הקב"ה מבקש לבנות בית משותף – "משכן" בו יגור עמנו בקביעות.

אבל לפני שמוסר את פרטי המשכן הוא מקדים ציווי ידוע שכבר נאמר בעשרת הדברות:

2. ויקהל לה: ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם: אלה הדברים אשר צווה ה' לעשת אתם: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה'.

ולא צריך להיות מפרש כדי לתמוה למה מצווה התורה שוב על דבר ידוע, שאינו שייך לכאן?

אברבנאל: אם משה הקהיל את כל ישראל לצוותם על מלאכת המשכן ... למה התחיל במצות השבת? וכבר באה המצווה הזאת בפרשת המן ובסיני בעשרת הדברות ועל מעשה המשכן [בפרשת כי תשא] ומה צורך לזכרה פה פעם אחרת?

ברור שהתורה באה להפוך את המחשבה ולחדש דבר שלא היינו מעלים בדעתנו לולי הציווי:

אברבנאל: לפי שהיה אפשר שיחשוב אדם שהקמת המשכן היא יותר נכבד מכל הפעולות התורניות וכל שכן מהשביתה בשבת, לפי שהמעשה הקמת המשכן [האקטיבי] הוא יותר שלם מהשביתה והמנוחה [הפאסיבית] ... כי המעשה הוא מציאות והשביתה – העדר ... מפני זה אמר ה' למשה שיאמר לישראל: 'אך את שבתותי תשמורו' ... אתם לא תדחו את השבת מפניה אלא תשמרו אותה.

והשאלה עולה ומתבקשת מה ערך השביתה? מדוע באמת גוברת על המעשה העצום של הקמת המשכן – היצירה שיקרה בעיני הקב"ה יותר מכל דבר ותופסת בתורה חמש פרשיות רצופות?¹

¹ סיפור: אחד הספרים ההלכתיים החשובים בדורנו הוא "שמירת שבת כהלכתה". מאחורי כתיבת הספר עומד סיפור מפעים: ד"ר אהרן נויבירט היה רב בברלין לפני המלחמה. כשהנאצים עלו לשלטון ורוחות הסכנה החלו לנשב בעוצמה, הוא קיבל ממלכת הולנד אישור מגורים לבני משפחתו והם ברחו לאמסטרדם. אולם גם הולנד נכבשה בידי הנאצים ויהודי המדינה הובלו לסלקציות ולכבשנים. משפחת נויבירט נמלטה לתוך עליית גג נטושה ובמשך שלוש שנים לא יצאו ממנה או ניגשו לחלון. זאת הייתה סכנת נפשות שהשכנים ההולנדים ילשינו עליהם לנאצים. באחת השבתות חלה אבי המשפחה ונזקק לתרופה. ילדיו יצרו קשר עם המחנרת ההולנדית והם הבריחו לו את התרופה לתוך עליית הגג. האבא טעם את

למען האמת, השאלה הרבה יותר מעניינת: ההלכה קובעת שחובת השביתה בשבת מופנית רק כלפי יהודים, אבל לגוי אסור לשבות. זאת המצווה היחידה (מלבד לימוד תורה) שאסור לגוי לעשות אותה. מותר לו להניח תפילין, לשים מזוזה על הדלת, להימנע מבשר בחלב, אבל אסור לו לשבות.

אנו מקפידים כל כך על הלכה זו, עד שאדם שעובר תהליך גיור ולכן מרגיל עצמו לקיים מצוות, מקפיד לעשות מלאכה קטנה בכל שבת עד שעובר את הגיור בפועל, כדי שלא ישבות בעודו גוי.

בטעם איסור המלאכה כותב רש"י דבר מדהים: **מה פתאום לבזבז יום שלם מעשיית מלאכה!** לחיות זה לעשות משהו, יש לנו חובה כלפי הטבע לשלול ולפתח אותו, ואין שום הצדקה עבור גוי שאינו חייב לשמור שבת, לבזבז סתם שביעית מהחיים.

סנהדרין נח,ב: אמר ריש לקיש: גוי ששבת חייב מיתה, שנאמר [אחרי המבול] **ויום ולילה לא ישבותו**. אמר רבינא אפילו **ביום שני** בשבת [אסור לשבות] – **רש"י:** לא תימא שלא לכוון לשבות בשבת שהוא יום שביתה לישראל או אחד בשבת ששבותים בו הנוצרים [ונראה כעבודה זרה], אלא מנוחה בעלמא קאסר להו, **שלא יבטלו ממלאכה** ואפילו יום שאינו בר שביתה.

[חשוב לציין את דברי החתם סופר שם שמותר לגוי לשבות במטרה להועיל לעבודתו. כגון שרוצה לנוח כדי לצבור כוח לחזור ולעבוד למחרת השביתה. שכן אז שביתתו היא לשם עבודה ולא לשם מנוחה. אולם אסור לו לשבות באותה מטרה כמו יהודי, רק בשביל עצם השביתה, "מנוחה שלמה"].

השאלה מתעצמת: למה הגויים נולדו לעבוד והיהודים לנוח?²

אכן, השאלה הזו התמיהה את הגויים בכל הדורות וההסבר היחיד שמצאו הוא שמדובר בחבורת עצלנים. יהודים הם פרזיטים שלא אוהבים לעבוד ומצאו תירוץ לקחת יום חופש שבועי. כך מסבירה הגמרא את טענת המן לאחשוורוש שלא כדאי לשמור את היהודים בחיים, שכן אלו אנשים שעסוקים בחגיגות ואינם משלמים מיסים: או שאסור להם לעבוד או שהם עסוקים בהכנות ליום השביתה.

מגילה יג: 'את דתי המלך אינם עושים' – שמוציאים את השנה בשה"י פה"י – שבת היום, פסח היום.

ואין ספק שהנושא טעון הסברה: מה חשיבות אי-העבודה?

ב. כמובן, כל אחד רוצה לצעוק שתכלית שמירת השבת מפורשת בתורה: כדי להזכיר את מנוחת ה' ביום השביעי למלאכת הבריאה. זה נכון, אבל לא פותר את הבעיה אלא רק מעצים אותה: למה **הקב"ה היה צריך לנוח?** הרי הוא **'הנותן ליעף כוח'** וכי 'התעיף' בעקבות מלאכת הבריאה?!

במיוחד לאור הנקודה שהארכנו בה בעבר, כי הקב"ה התאמץ לברוא ולשכלל את הבריאה עד אלפית השנייה האחרונה שלפני שבת במטרה להספיק עוד משהו. כך מדגישה התורה:

3. בראשית ב: ויכולו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה.

והקושיה זועקת: כיצד אומרת התורה שהקב"ה עבד עד היום השביעי? הרי השביתה מתחילה מסוף היום השישי, ואנו מוסיפים עוד "תוספת שבת" בתוך היום השישי?

התרופה, אך היא הייתה מרה מאוד והוא לא רצה לקלקל את שמחת השבת. הוא אמר שכבוד השבת עדיף ויטול אותה מחר. למחרת התברר שאירעה טעות חמורה והסם הזה לא היה תרופה כי אם רעל עכברים ואם היה בולע אותו היה מת בייסורים קשים... אחרי תלאות רבות הם עלו לארץ עם אניות המעפילים וכאות תודה לה', הבן, יהושע נויבירט, הקדיש את חייו כדי לכתוב את הספר "שמירת שבת כהלכתה".

² **בדיחה:** ראש עיר בארץ רצה לבנות גשר וביקש הצעת מחיר מכמה קבלנים. קבלן ערבי הגיש הצעה של מיליון דולר. "שליש חומר, שליש עבודה והשאר רווח". קבלן סיני הגיש הצעה יותר יקרה: מיליון וחצי דולר, והסביר שהם משתמשים בחומרים יותר עמידים והחלוקה היא שוב "שליש חומר, שליש עבודה והשאר רווח". אחרים הגיעו קבלן יהודי והגיש הצעה כפולה: 3 מיליון דולר. "איך הגעת לזה? אתה הכי יקר". – "פשוט, אמר הקבלן לראש העיר: מיליון לקבלן הערבי שיעשה את העבודה, מיליון בשבילי ומיליון בשבילך כדי שתבחר בהצעה שלי" ... הקבלן היהודי זכה במכרז.

ובאמת, הגמרא מספרת כי אחד השינויים שעשו חכמי ישראל לפני תלמי המלך בתרגום השבעים, היה הפסוק הזה. הם שינו את התרגום וכתבו: "ויכל אלוקים ביום השישי מלאכתו אשר עשה", מחשש שהגוי יוציא לעז על השבת. מה באמת ההסבר?

בראשית רבה י, ט: מהו "ויכל אלוקים ביום השביעי"? אתמהא! אלא כמו נפח שמכה בפטיש על גבי הסדן, הגביה מבעוד יום והורידה משתחשך. אמר רבי שמעון בן יוחאי: בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו הוא מוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו נכנס בו כחוט השערה.

הקב"ה עבד עד אלפית השנייה האחרונה של שקיעת השמש והיה נראה כאילו עבד בשביעי. והתמיהה מתעצמת: אם הקב"ה מראה מודל של ניצול זמן קיצוני - מדוע הפסיק ליום שלם?

ג. לפני שנכנסים לעניין, נעיר הערה חשובה ומעניינת שאי אפשר לדון בנושא השבת בלי להתייחס אליה: הגדרת ה"מלאכה" שנאסרה בשבת.

השבת נועדה לנוח, אבל קורה לעתים קרובות שדווקא יהודים שומרי שבת מתאמצים יותר מאשר אלו שלא שומרים שבת. בעקבות ההתפתחות הטכנולוגית ישנן פעולות רבות שאסורות בשבת אבל למעשה הן מקלות את החיים ומאפשרות לנוח. למשל, להדליק אור בלחיצת מתג, לעלות במעלית כמה קומות, לנסוע במכונית דרך ארוכה במקום ללכת אותה ברגל. ואילו האנשים ששומרי שבת אסורים בכל המלאכות הללו וצריכים ללכת ברגליים או לטפס מדרגות – אז איפה המנוחה?

במשך כמה שנים גרתי בקומה שלישית בבניין דירות ואשתי והילדים הצטרפו אליי לתפילה. הטיפוס הביתה בחזרה כלל גם סחיבת שתי עגלות לגובה שלוש קומות, ושכן נחמד עצר ושאל באמפתיה: כתוב בתורה 'וביום השביעי שבת וינפש', אז למה אתה מטפס במדרגות ולא עולה במעלית?

ובכלל אפשר לשאול: אדם שמרגיש מנוחה לנסוע לים, לעמוד עם מכנסיים קצרות ולהשקות את הדשא, לנפנף על המנגל או לשבת בפארק ולשמע מוזיקה – איפה כאן העבודה הקשה?

הנקודה מעניינת וחשוב לחדד אותה. זאת טעות רווחת: הקב"ה לא אסר להתאמץ בשבת, הוא אסר ליצור בשבת. אין שום איסור מהתורה לעבוד קשה בשבת, אין איסור לסחוב ארגזים כל השבת מקצה אחד של הבית לקצה השני (זה רק אסור באופנים מסוימים מדרבנן מצד גזירת "מוקצה", אבל לא מהתורה). במקום זה אסרה התורה משהו אחר לגמרי:

"מלאכה", כלומר: יצירה. אסור לחולל דבר חדש, לעשות שינוי כלשהו בגופו של חפץ, להעלות אור או להתניע מכונת שזאת מלאכה חדשה של הבערת אש/בונה מעגל חשמלי וכו'. ההגדרה של מלאכה היא לא המאמץ של האדם, אלא השינוי שנפעל בעולם, בחפץ, ואפילו אם השינוי מזערי. ולכן ללכת ברגליים כל היום מותר, אבל להדליק מתג אור אסור – כי זאת יצירה.

4. מלבי"ם ריש פרשתנו: גדר 'מלאכה' [שאמרה התורה 'לא תעשו מלאכה' ולא אמרה 'לא תעשו עבודה'] הוא העסק בדבר שיש בו אומנות ומשנה איזה חומר מן הדברים שבעולם לעשות בו חידוש ותיקון, לאפוקי מעשה הדיוט ופעולה שאין משנה בו דבר, כמו טעינת משאות כבדות בביתו.

והאבחנה החשובה הזאת מעצימה את השאלה המרכזית: מה באמת יעד השביתה מיצירה?³

³ הסבר רווח: גישה מפורסמת רואה בשבת סוג של "בטלה יוצרת". הטובה של המלאכה היא שהאדם יפרוש ממנה ליום אחד ויחזור ויכנס אליה שוב אחרי מנוחה ובראש נקי. ביטוי ידוע אומר ש'הרעיונות הכי טובים באים כשלא חושבים על כלום'. יש לכך רמז במדרש (שמות רבה א, כא) שאומר שמשה רבנו שכנע את פרעה לתת לבני ישראל יום חופש מעבודת הפרך בשבת, כן ש"מי שיש לו עבד ואינו נח יום אחד בשבוע - הוא מת". ואולם חשוב לחדד שזה רובד נמוך של השביתה. זה רעיון המנוחה של הגוי, כך משכנעים את פרעה לתת מנוחה, ואולם אין ספק שרעיון המנוחה היהודי הוא עמוק יותר. כך מוכח מהעובדה ששביתה כזו – שהיא בעצם עבור המלאכה – מותרת גם לגוי, כמובא לעיל בפנים מהחתם סופר. ולאידך הרי גוי ששבת כמו יהודי חייב מיתה – ומשמע שהשבת של היהודי היא עמוקה הרבה יותר ונועדה לשם המנוחה עצמה.

ד. נפתח עם סיפור כואב עם מסר רב עוצמה: אחת השכונות החב"דיות הוותיקות בארץ היא שכונת "נחלת הר חב"ד" בקרית מלאכי. בראשית הקמתה התיישבו בה יהודים שברחו מרוסיה ואחד מהם נהג לספר סיפור מרטיט. לדבריו הכיר באופן אישי את האישה, גיבורת הסיפור:

זה היה באוקראינה בתחילת מלחמת העולם השנייה. הנאצים כבשו את המדינה ופתחו במסע הרג רצחני. שיטת החיסולים הייתה אכזרית במיוחד: קלגסי האס, אס היו חופרים בורות ענק, משליכים לתוכם אלפי גברים, נשים וטף ויורים בהם. אחר כך מעמיסים עוד שכבת אדם ומחסלים גם אותה. באחת העיירות הייתה אישה שבעלה התגייס לקרבות ולא חזר. היא נותרה לבדה עם בנה התינוק והבינה שעליה לתפוש רכבת ולברוח ממרכז המדינה. הבעיה הייתה שתחנות הרכבת היו מלאות בחיילי הצבא הנאצי ואם תעלה עם תינוק בידה – זה יעורר תשומת לב וחשד. היא הכניסה את התינוק לתוך שק בו אורזים חפצים, בשק נוסף ארזה מעט אוכל ובגדים וככה עלתה לרכבת בשקט.

מתחנה לתחנה גבר החשש בליבה. חיילים נאצים שמרו על הפתחים והיא הרגישה עיניים ננעצות בה. כשהרכבת התרחקה והגיעה לאזור שקט יותר, החליטה לרדת ממנה במהירות. היא חששה לקחת עמה את שני השקים ובהחלטה של רגע העבירה אוכל ובגדים לתוך השק של התינוק והשאירה את השק השני על הרצפה. כשהרכבת הגיעה לתחנה, אספה במהירות את השק ורצה החוצה. ככה שעטה כמטורפת לתוך השדות ועצרה אחרי כמה קילומטרים. אך משהו העיק עליה. הידיים שלה רעדו ופתאום היה נדמה לה כאילו השק קל לנשיאה. היא פתחה אותו בתנופה וגילתה כי במנוסתה נטלה את זה של הבגדים ואילו השק ובתוכו התינוק נשאר ברכבת שהמשיכה לדרכה...

בחיים אנחנו ממלאים שני שקים: השק האישי, והשק עם החובות - החובה למשפחה ולמעלה ממנה החובה לקב"ה. ובין שניהם, זה שנעים וקל יותר לנשיאה, הוא ללא ספק השק האישי של הקריירה. הוא מייצר ערך אישי, הגשמה עצמית ותחושת מלאות פנימית. עם כל הקושי בעבודה, אבל אנשים לא מפסיקים לעבוד, גם אלו שיש להם הכול לא מפסיקים לעבוד, משום שהיצרנות מעניקה הרבה יותר מכסף, היא מייצרת את הדבר הגדול ביותר שאדם זקוק לו: ערך אישי והגשמה עצמית.

ואולם ככל שהעבודה חיונית לצורך הקיום, כך היא מסוגלת להשתלט על החיים. הקריירה שואבת הכול, את כל האנרגיה הזמינה, היא לוקחת אותנו בשבי ולא מותירה פניות אחרת. והמצב הזה חוסם אותנו בפני שתי החובות הגדולות שלנו: המשפחה, ולמעלה מזה: הקב"ה.

ראשית, המשפחה: המצווה הראשונה שמצווה התורה היא "פרו ורבו", האדם מחויב להתעלות מעל העצמי האיש ולפעול בצוות. ביחד עם אשתו הוא מחויב להתמסר להקמת דור נוסף ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצווה.

ולמעלה מזה: היהודי הוא שליח של הקב"ה. המשמעות המרכזית בחייו היא היותו שגריר של האלוקות, **מייצגה של הקדושה** וככה זה בכל רגע ורגע מימי השבוע.

למען האמת, עצם זה שיהודי עובד לפרנסתו זה דבר תמוה. אנחנו אומרים מדי חג ומועד: "אתה בחרתנו מכל העמים ... ורוממתנו מכל הלשונות וקדשתנו במצוותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך". הייעוד היהודי הוא לייצג את הקדושה, להיות מרומם מכל העמים ולהתקדש במצוות הקב"ה ואם כן מה ליהודי ולעבודה גשמית? אין שום דבר יהודי בלשכנע לקוח לחתום חוזה, לשכב תחת מכונת עם סרבל מלוכלך או לענות טלפונים במוקד לקוחות. אותה עבודה יכול לעשות גם מי שאינו יהודי, והאם לא היה מתאים יותר שיהודי יחגוג **שבת כל השבוע**?! יישב וילמד תורה בקדושה ובטהרה?!

מסתתר כאן רעיון עמוק: יהודי יוצא לעבודה כדי להיות שליח בימי החול. הוא אינו מפסיק להיות שגריר ביציאתו מבית הכנסת, אלא מפעיל שליחות במרחב. הוא הופך להיות מודל בעולם האמתי לחיים של קדושה. העולם האמתי מתנהל במשרדים ממוזגים ולא בירושלים ובבני ברק, והמטרה של העבודה הגשמית היא להיות שלט חי על מציאות הקדושה. כשיהודי סוחר ביושר, באמונה, מחלק מהצלחתו לעניים ומביא את הקב"ה אל הנקודות הנידחות ביותר בעולם. הוא משמש דוגמה לאנשים אחרים ומהווה מקור של השראה לחיים של משמעות. זאת חדירה של הקדושה לרשות הרבים.

סיפור: אחרי מלחמת יום הכיפורים הייתה האווירה בארץ מדוכדכת. העצב התפשט מעבר לים וחסיד עשיר בארצות הברית בשם דוד דייטש, נכנס לרבי מלובאוויטש ושאל מה ביכולתו לעשות? הרבי אמר כי בארץ צריכים פרנסה וצריך למצוא דרכים איך להקים מפעלים חזקים כאן. דייטש הקשיב בתשומת לב וביקש מילדיו לקחת את המשימה, חתנו הצעיר, ר' מאיר זיילר, נטל על עצמו את בקשת הרבי ועלה לקריית מלאכי. הוא הקים מפעל טקסטיל משגשג בשם פלוקטקס שמעניק עבודה למאות משפחות.

הייצור הלך וגדל וזיילר רצה להרחיב את מעגל ההזמנות מחוץ לארץ. הוא החל להשתתף בתערוכות בדים יוקרתיות באירופה, אבל אז נתקל בבעיה: התערוכות התקיימו בימים רביעי עד ראשון – ובאמצע חלה השבת. היה עליו לסגור את המפעל ליממה יקרה בעיצומה של התערוכה, אבל הוא לא התלבט ושעתיים לפני שבת, היה תולה שלט על הבודק'ע כי המקום נסגר ליממה לרגל יום המנוחה היהודי.

פעם ביקר אצל מזכירו של הרבי, הרב חודקוב, וסיפר על הפתרון שמצא לבעיית השבת. אחרי זמן קצר קרא לו המזכיר ואמר כי הרבי אמר שהפתרון צריך להיות שונה: "את השלט על השבת, לא צריך לתלות שעתיים לפני שבת. יש לקבוע אותו כבר ביום רביעי, עם פתיחת התערוכה". על פניו הייתה זו דאגה לעסקים של זיילר. כשהקליינט רואה שלט סמוך לשבת, החנות כבר סגורה וזיילר עלול לפספס אותו. אך כשהוא רואה זאת יומיים קודם, הוא יודע שעליו להקדים ולהיכנס לזיילר לפני כל המתחרים...

אך באופן מעמיק יותר, הרבי העביר מסר כביר: ה' לא שולח אדם לפריז או לרומא רק בשביל פרנסה. הוא יכול להעניק לו פרנסה בירושלים. ה' שולח יהודי לקצה העולם כדי להיות שלט חי על השבת. כדי שבכל מקום בו יהודי יראה אותך – ייזכר שיש בורא לעולם ולכן את השלט עליך לתלות כבר ביום רביעי.

וזאת הסכנה הגדולה שטמונה בעבודה: אנו כל כך עסוקים במלאכה עצמה, עד שהגולם קם על יצרו. **העבודה עלולה להפוך להיות עבודה זרה!** אנו שוכחים שלא באנו רק להתפרנס, אלא לייצג. לא באנו רק למלא את עצמנו, אלא בעיקר לסמל את מה שלמעלה מאתנו. הסכנה הגדולה שנתרכז חלילה ב'שק הלא נכון', שנעדיף את השק הקל יותר, הקורץ יותר, ונשכח את השק עם התינוק והאוכל.

ואז מגיעה השבת – ויהודי מתבטל ממלאכתו. הוא לא עושה שום דבר שמקדם אותו באופן אישי, ואדרבה, מאריך יותר בתפילה ובלימוד ובעבודת ה' ומתחדש במרץ נעורים של דבקות ואהבת ה'. השבת היא האות והסימן שמבדיל אותנו מכל העמים. היא רגע ההתעוררות ששולף אותנו ממרדף האגו ומזכיר לנו כי איננו עבדים של החומר, נועדנו לשלוט בחומר.

אנקדוטה: מישהו נתן נדבה לשיכור עני והמתין לראות מה יעשה עם הכסף. הלה קנה לחם ופרח. שאל האיש מה דחוף הפרח? ענה השיכור: לחם שיהיה ממה לחיות ופרח שיהיה עבור מה לחיות...

5. ליקוטי שיחות יא/97: הפרשה הראשונה אחרי מתן תורה היא חובת העבד העברי להשתחרר לחופשי אחרי 6 שנים ואם אינו רוצה להשתחרר לקראת השנה השביעית - רוצעים אוזנו במרצע לאות קלון. המסר בכך: יש הטרודים כ"כ בעסקיהם הגשמיים במשך ששת ימי החול, עד שהם 'עבדים לעבדים' – לרצונם הגשמי. וגם בבוא יום השביעי, יום השבת קודש, שבו צריכים לצאת לחופשי, לשבות ולנוח מכל ענייני החול אינם רוצים לצאת לחופשי ולשחרר עצמם מאהבתם ושעבודם לענייניהם הגשמיים וטרדות העולם. ועל זה באה ההוראה: הקב"ה ציווה 'כי לי בני ישראל עבדים'. עניינו של האדם הוא עבודת השי"ת, ומכיוון שכן הקב"ה נותן לו הכוח שגם בימי החול בעסקו בענייניו הגשמיים אינו משועבד להם, כי אם אדרבה משתמש בהם לצרכו האמתי, להיות עבד להקב"ה. וכשבא יום השבת מבדיל ומגביה עצמו לגמרי מענייני החול, ועסקו הוא לימוד התורה וקיום המצוות.

לפי התפיסה הזו, אפשר להבין את שתי השאלות שהבאנו לעיל: א. למה התורה אסרה יצירה ולא עבודה? שכן היצירה היא זו שמעצימה את תחושת הישות וממלאת בהרגשה של "אני", משא"כ העמל כשלעצמו, שאינו יותר מהוצאת כוח פיזית.

ב. למה הקב"ה עצמו שבת בשבת והרי לא התעייף במלאכת הבריאה? שכן העשייה של ימי השבוע היא כלי לתכלית עמוקה יותר. היעד אינו בבריאה עצמה, אלא בהתקדשות שלה, בהתעלות לשורשה ומקורה. ולכן ביום השביעי, הקב"ה מתעלה אל תוך עצמו כביכול ומאיר בעולם את היוצר שמאחורי היצירה, ומכאן הכוח לכולנו להתרומם ביום השבת מעל ההתרכזות בחומר.

בהתאם לאותו יסוד, ביאר פעם הרבי נקודה נפלאה (ליקוטי שיחות א/ויצא): פרשת ויצא מספרת על הפועל היהודי הראשון, יעקב אבינו, שעוזב את הארץ כדי לעבוד כשכיר בביתו של לבן. בדרך לחוץ לארץ הוא עוצר בבית א-ל ונרדם וחולם חלום. אבל לפני זה מספרת התורה: "וייקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא". בטרם ששכב לישון, אסף כמה אבנים והניחן סביב ראשו ורק אחר כך שכב לישון. רש"י מחפש הסבר למה עשה זאת? הוא מסביר כי יעקב חשש מפני חיות רעות שיפגעו בו בחשכת הלילה ולכן אסף אבנים והניחן סביב ראשו כדי להגן מפני התקפת בעלי החיים.

זה כמובן דורש ביאור: מה יועילו אבנים סביב ראשו? הרי בעל החיים יכול באותה מידה לנשוך לו את הרגל ואז לא יוכל להמשיך לצעוד? או חמור מכך, לפגוע בלב ואז ימות ח"ו? ובקיצור, ממה נפשך: אם הוא חושש מבעלי חיים, עליו להקיף את כל גופו באבנים, ואם אינו חושש אלא בוטח בשלווה באלוקים, למה כן הקיף את הראש?

הרבי עונה יסוד נפלא: יעקב לא חשש מהחיות רעות בחוץ, הוא חשש מהחיות שבפנים. בפעם הראשונה עוזב יהודי את הארץ כדי להתמסר לעבודה, ויעקב חשש שהעבודה תשתלט עליו. שהוא יהפוך להיות עבד לעבודה במקום זה שנהנה ומשתכר ממנה. לכן הוא מכסה את הראש כדי להזכיר לעצמו, שה"ראש" המנוע הפנימי צריך להישאר מעל זה. יש ביהודי שכבות על שכבות של עומק נפשי שהם גדולים הרבה יותר מהעבודה – והוא צריך להישאר מעליה.

כך לשון הפסוק: "יגיע כפיך כי תאכל - אשריך וטוב לך". אם יהודי עובד רק עם ה"כפים", אבל במהותו ועצמותו הוא זוכר שהכול חלק משליחותו כלפי שמים – אז אשריך וטוב לך.

מה כל זה אומר בתכל"ס? שצריך לקחת יותר ברצינות את השבת. א. מבחינת המשפחה, לבוא מוכן וערני יותר לסעודת השבת. להבין שכאן טמון העתיד החינוכי של הילדים. ראוי לשבת כבר ביום חמישי ולחשוב על רעיון/סיפור/אפילו בדיחה יהודית שיהיה אפשר לרכז סביבה את המשפחה.

ב. ביחס לכל אדם לעצמו, ראוי להחזיר לשבת את הזוהר הרוחני שלה. להתנתק מכל ענייני החול ולהקדיש זמן לתפילה לבבית עם לחלוחית פנימית, ללימוד ולהעמקה⁴.

ספר השיחות תש"א/53: פעם היה בעל בית חסידי במצב שונה לגמרי בשבת: הנחת רוח, השלווה, לא מיהרו. לפני התפלה שמעו מאמר חסידות, אחר כך שמעו קדושה וברכו, התפללו כל אחד לפי ערכו, אבל לא מיהרו לרוץ הביתה אל הקוגל ... היום – השבת איננה חול אבל איפה 'קידוש השבת'?

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁴ מספרים על הרב ששאל את היהודי מדוע אינו בא לשיעור בשבת? אמר היהודי: כתוב שהמילה "שבת" היא ראשי תיבות "שינה בשבת תענוג". אמר הרב: מנין לך? אולי ראשי התיבות הן "שינון בשבת תענוג"...